

Motgift

Nyhetsbrev nr 1. Januar 2005.

I denne utgaven offentliggjør vi for første gang en liste over endel norske bedrifter som står bak bruk av de prioriterte miljøgiftene:

- Bromerte flammehemmere
- Klorerte parafiner
- Perfluoreerte forbindelser: PFOS/PFAS.

Red. Per-Erik Schulze.

Forord

Stadig nye miljøgifter blir oppdaget i norsk natur, men det har til nå vært holdt skjult hvem som selger disse farlige forbindelsene i sine produkter. Dette nyhetsbrevet fra Norges Naturvernforbund har som målsetting å gjøre slutt på hemmelighetskremmeriet, og eksponere miljøgiftbedriftene for offentlighetenes kritiske søkelys. I denne utgaven retter vi fokus mot tre høyprioriterte miljøgiftgrupper: bromerte flammehemmere, klorerte parafiner og perfluoreerte forbindelser. Den nye miljøinformasjonsloven har gjort oss istand til å kartlegge bruken av disse tre kjemikaliegruppene i norsk produksjon av produkter, både nå og for det siste tiåret. For første gang kan vi dermed her presentere en liste med navn på endel norske bedrifter som nylig har solgt disse miljøgiftene.

Informasjon er innhentet fra

- ✓ Statens Forurensningstilsyn (SFT)
- ✓ Norske kjemikalieleverandører
- ✓ Et stikkprøveutvalg av bedrifter
- ✓ Offentlige produkt databaser, materialstrømsanalyser og risikovurderinger
- ✓ De fleste berørte bedrifter i forbindelse med at deler av listen ble publisert i Miljøjournalen nr 1, jan. 2005.

Oppdateringer og tips tas imot med takk og vil bli brukt i neste nyhetsbrev som vil komme i august. Spesielt er vi interessert i opplysninger om importerte ferdigbearbejdede produkter med disse miljøgiftene, da slik informasjon i stor grad mangler i denne utgaven.

Resultater

Både kjemikalieleverandører og brukerbedrifter har vært behjelpelige med informasjon til en viss grad. Flere spurte bedrifter oppgir å aldri ha levert de nevnte stoffene (Arcon, Brenntag, AWL, Swix) Tradisjonstunge kjemikaliebedrifter som Wilhelm Willumsen og Dynea skal ha ros for å ha stått frem med ny, følsom informasjon om sitt miljøgiftsalg.

Hverken myndighetene eller bransjene besvarte imidlertid våre spørsmål i den grad vi mener å ha krav på etter loven. Vi kommer til å påklage dette. Informasjon som fortsatt er tilbakeholdt gjelder spesielt navn på produkter, samt miljøgiftbruk som ligger mer enn et par år tilbake i tid. For eksempel oppga en malingprodusent (Hempel) at de bruker klorerte parafiner i tre malingprodukter, men de ville ikke si hvilke. Mange av kjemikalieleverandørene (Clariant, BASF, Wilh. Willumsen, Univar, Sel-Trade, Bjørn Fredlund, Kraft) så seg ikke istand til, eller ville ikke, redegjøre for salg fra mer enn et par år tilbake. Dette er altfor dårlig i og med at tidligere solgte produkter nå ender som farlig avfall og bør spores opp via salgskjeden.

Tilbakeholdelse av informasjon gir mistanke om "ugler i mosen", og ved kryss-sjekk av ulike kilder fant vi at enkelte svar var åpenbart misledende i sin knapphet. En kjemikalie-leverandør (Univar) oppga at de ikke har solgt bromerte flammehemmere de siste to årene, og unnlot dermed å påta seg ansvaret for de bromerte flammehemmere bedriften har levert til Guldbrandsdalen ullvarefabrikk. Jotun malingfabrikk opplyste at ingen av stoffene inngår i deres sortiment, og unnlot da å nevne at de til nylig har brukt klorerte parafiner i maling.

Kjemikalieleverandørene Rhodia, Monsanto og Bayer, samt International Maling besvarte ikke vår henvendelse overhodet.

Myndighetene på sin side hadde rett og slett ingen oversikt hva gjelder navn på norske produkter, eller importvarer med miljøgiftene, men kunne fra sine materialstrømsanalyser si navn på endel norske bedrifter som har oppgitt å ha brukt stoffene (Mrk. mange bedrifter har unnlatt å svare SFT). En rekke bedrifter er forøvrig registrert i produktregisteret som selgere av PFAS og klorparafiner, men nekter SFT å offentliggjøre deres identitet. Publikum hindres dermed fortsatt i å få full oversikt.

Basert på tilgjengelig informasjon har de norske bedriftene i listen som følger på neste side nylig solgt en eller flere av de nevnte miljøgift-gruppene.

Norges Naturvernforbunds søkelys på bedrifter som selger miljøgifter i Norge.

Bedrift	Sted	Stoff-navn	Produkt	Bruksområde	Periode	Kommentar
Bromerte flammehemmere		Råvareprodusenter (handelsnavn): Dead Sea Bromine/Eurobrom, Great Lakes Chemical Corporation, Ethyl Corporation, Albemarle, AKZO Chemicals, Asahi				
Geflex AS	Askim	Deka-BDE	FEF-produkter (Cellegummi)	Kjøleinstallasjoner i skip, bygg og offshore	Til 2004?	Skal helt nylig ha gått over til fosforbasert flammehemmer ifølge importør.
Vartdal Plast	Ørsta	HBCD	Selvslukkende EPS	Bygningsindustrien	Fortsatt	Sier de vil slutte innen kort tid.
Jackon	Fredrikstad og Kristiansand	HBCD	EPS Jackopor, Thermomur	Bygningsisolasjon og spesielle industriprodukter	Thermomur fortsatt	Sier de allerede har begrenset bruken, og vil avvikle totalt i mars 2005
Isolitt AS	Spydeberg og Stjørdal	HBCD	Selvslukkende EPS	Bygningsisolasjon	Fortsatt	
Brødrene Sunde	Spjelkavik, Ålesund	HBCD	Flammehemmende EPS Sundolitt	Bygningsisolasjon (Fasadeinstallasjoner og ett byggelement), og i veifyllinger (lette veiblokker)	Fortsatt	Store volumer, men mye til utlandet. Sier de nå vil begrense bruken i Norge mest mulig.
Gudbrandsdalen ullvarefabrikk	Lillehammer	Penta-BDE (Ceasefire)	Flammehemmet tekstil	Møbelstoffer, bunadsstoffer, gardiner til sykehus og offentlige bygg	1997- 2003	Har helt frem til nå også brukt store mengder av en annen bromert flammehemmer med ukjente miljøegenskaper
HOV DOKKA		Penta-BDE		Møbelstoffer til sittemøbler	Til 2003	Begrenset produksjonsserie med stoff fra Gud. Ullvarefab.
Elprint	Paradis, Bergen	TBBPA	Kretskort	Produksjonen basert på importert flammehemmet laminat og plastkapsling compound for komponentene på kortet.	Fortsatt	
Capinor	Gjøvik	TBBPA	Kretskort		Fortsatt	Sier de ønsker å utfase
Dynea	Lillestrøm	TBBPA		Fenolharpiks for prod. flammehemmende papirlaminatplater til skip	1993-2000	Første gang denne bruken blir tilkjennegjort i Norge.
Lexan		BFH	Polykarbonat plast			Ennå uklart
Ukjent bedrift		TBBPA		Produksjon av flamme-hemmende laminatplater for skip med råvare fra Dynea		Første gang denne bruken blir tilkjennegjort i Norge.
Wilh. Willumsen AS	Stabekk	Importør, Okta-BDE og TBBPA	Henholdsvis Perrite ABS (Perlac) Jackdaw Polyamide	Flammehemmet plastråvare. Salg til fremstilling av sprøytetøppte plastprodukter.	- juni 2004	Første gang bruk av O-BDE blir tilkjennegjort i Norge. Leveranser innstilt, men vil generelt levere så lenge ikke forbudt.
Ukjent bedrift		Okta-BDE	Sprøytetøppte plastprodukter	Kabinetter for kontorutstyr og –maskiner? Råvare Perrite ABS fra Willumsen.		Lexan?
BASF		Agent, HBCD	Expandable polystyren	Salg til fremstilling av isolasjonsprod. for bygningsind.	Fortsatt	Oppgir at kundene selv er importører.
Klorerte parafiner		Råvareprodusenter (handelsnavn): Caffaro, Ineos Chlor/ICI, Química del Cinca, NCP, Ferro, Dover Chemicals and Pioneer Americas, Asahi				
KallNor	Gjettum	Importør MCCP	Cereklor, råvare fra Ineos Clor (tidl ICI),	Videresalg for bruk til stål- og metallapplikasjoner	Fortsatt	Under nedtrapping, jobber med å finne erstatning. Solgte forøvrig SCCP frem til 2001.
Reicholt	Fredrikstad og Sandefjord	MCCP	Brannhemmende polyester	Plastprodukter, Gelcoat for fritidsbåter?	Fortsatt	Store mengder! Forbruket har økt. Sier de forsker med mål å finne halogenfrie alternativer.
Norosol		MCCP	Smøremiddel/-fett Prolong	Oljeindustrien	Fortsatt	Nå små mengder
Sika Norge	-	SCCP	-	-	Til 1999	Relativt små mengder
Prolong		MCCP	Smøremiddel/-fett	Oljeindustrien		
ukjent kabelprodusent	2 ulike	MCCP LCCP	Flammehemmet plast til kabler	Div. bygg og anlegg.	Fortsatt	Betydelige mengder. Identitet på bedrifter ikke tilgjengelig.
Ukjent gelcoatprodusent	Trolig flere	MCCP LCCP	Gelcoat plastmateriale	Fritidsbåter	Fortsatt	Store mengder. Forbruket har økt dramatisk.
Jotun	Sandefjord	SCCP	Maling	Murmaling og –grunning, samt trolig skipsmaling	Ikke etter 2001	Betydelige mengder
Hempel		MCCP LCCP	3 Malingprodukter	Trolig maling for metaller (skip/offshore/industri)	Fortsatt	Særs liten åpenhet! Tidligere hadde de vesentlig flere produkter.
Westnofa		Klorert flammeh.	Skumplast	Madrasser og stoppede møbler	Tidligere	
Clariant		Importør Klorparafiner	ukjente produkter	Brukt som flammehemmer og mykgjører	Tidligere	
Perfluorerte forbindelser PFAS/ PFOS		Råvareprodusenter (handelsnavn): 3M (Scotchguard, Light Water), Bayer (Bayguard), Ciba (Oleophobol), Clariant (Pekophop, Cartafluor) DuPont (Zonyl), Miteni				
Egetæpper	Danmark	PFOS/PFAS	Importerte tepper	Heldekkende tepper og teppefliser blir solgt impregnert, og senere etterimpregnert, for å danne smuss- og vannavstøtende overflate. Alle syntetiske tepper og enkelte ulletepper impregneres. PFOS var tidligere vanlig i impregnering, nå brukes hovedsakelig andre PFAS.	Fortsatt	Impregnert med DuPont produkt
Foamtex AS	Danmark	PFOS/PFAS	Teppeleverandør			Har brukt Scotchguard fra 3M
Teppeabo	Oslo	PFOS/PFAS	Importerte tepper			Scotchguard og Bayguard
Gulvex AS	Gjettum	PFOS/PFAS	Importerte tepper		Til 2003	Fra Belgia. Noen få serier impregnert med Scotchguard
Borge Garveri		PFOS	Impregnert Lær	For vannavstøtende sko og støvler, spesielt GoreTex- produkter	tidligere	Har brukt Scotchguard og Bayguard
Årenes Garveri		PFOS				
Alfa Skofabrikk		PFOS	Lærstøvler	Får læret ferdig impregnert	tidligere	Beskjeden markedsandel sammenliknet med import.
Solberg Scandinavian AS	Bergen	PFOS/PFAS	AFFF Brannskum	Brannberedskap på offshoreinstallasjoner, oljeraffinerier, tankskip og flyplasser.	PFOS - 2001 PFAS fortsatt	Store mengder. PFOS har vært dominerende tilsetning i en årrekke.
Goretex		PFOS/PFAS	PFAS-Impregnerte syntetiske tekstiler	Mange produkter med disse tekstilene selges ferdig impregnert. Det selges i tillegg etterimpregneringsmidler på boks.	fortsatt	Store mengder. PFOS trolig erstattet med andre PFAS, men svært liten åpenhet fra bransjen
DuPont (Teflon)		PFOS/PFAS				

Forklaring på forkortelser: PFAS=Perfluoralkylstoffer, PFOS=perfluoroktylsulfonat, SCCP=korkjedete klorparafiner, MCCP= mellomkjedete klorparafiner, LCCP=langkjedete klorparafiner, -BDE= -bromdifenyleter, TBBPA=Tetrabrombisfenol A, HBCD=Heksabromcyclododekan, EPS=Ekspandert polystyren, XPS=Ekstrudert polystyren

Norges Naturvernforbunds søkelys på bedrifter som selger miljøgifter i Norge.

Kilder

Akzo Nobel Chem., v/Geir Egeland, Telefon 30.8.04

Arcon AS, v/Gunnar Furevik, E-post 13.9.04

AWL Kjemi AS, v/Sissel Thoner Brev 13.7.04

BASF, v/Tore Alfheim, Brev 1.9.04

Bayer (nå Lanxess), v/Are Fischer, Telefon 30.8.04, E-post 3.9.04

Bjørn Fredlund AS, v/ Erik Karstensen E-post 29.7.04

Brenntag, v/Bjørn Sandtrø, Brev 22.6.04

Clariant, v/Staffan Magnusson, E-post 23.7.04, 30.8.04 og 3.9.04

Dynea v/Audhild Bø, Brev 28.6.04

Harald Mathisen AS, v/Ingar Strand, E-post 30.8.04

Hempel (Norway), v/Ingeborg Olsen, Brev 13.7.04

Jackon, v/ Magne Solgaard, E-post 17.1.05

Jotun AS, v/Astrid Refvik Lian, Brev 20.7.04

KALL-NOR, v/Hege Oustad, E-post 30.8.04, Brev 3.9.04

Kraft Chemicals, v/Geir Markussen, Brev 28.6.04

Monsanto, Brev i retur 1.7.04

SEL-Trade, v/Terje Selvig, Brev 22.6.04

Star carboline, v/Inger Venge, Brev 02.7.04

Swix, Kåre Kjendlie, Brev 26.8.04

Univar, v/Bitte Kolberg, Brev 7.7.04

Wilhelm Willumsen AS, v/Tore Ringvold, E-post 22.7.04. Brev 18.8.04 og 19.8.04

Chlorine Online Information Resource (2004). Chlorinated paraffins. General Information.

Gudbrandsdalen ullvarefabrikk v/ Bjørn Rydjord Brev til SFT av 13.august 2003.

Heimann K. and Ahrens A. (2001). *European importers and producers of chemical substances suspected to have POP-like properties*. ÖKOPOL Hamburg, Institute for environmental strategies.

Lind G. og Schorling I.(2004) *REACH – The Only Planet Guide to the secrets of chemicals policy in the EU. What happened and Why?* Brussels.

LOV 2003-05-09 nr 31: *Lov om rett til miljøinformasjon og deltakelse i offentlige beslutningsprosesser av betydning for miljøet (miljøinformasjonsloven)*.

Miljøjournalen Nr 1, 2005, samt tilhørende bakgrunnsmateriale innhentet av journalist Elisabeth K. Andersen

Miljøstatus i Norge(2003) Kjemikalielister.

NIVA (2004) *Kartlegging av utvalgte nye organiske miljøgifter –bromerte flammehemmere, klorerte parafiner, bisfenol A og triclosan*. Statlig program for foreureningsovervåkning.NIVA-rapport 4809.

OECD (2002) *Hazard Assessment of Perfluorooctane Sulfonate (PFOS) and its Salts*.

Seas at Risk og WWF (2000) *Hazardous substances identified by OSPAR for cessation of discharges, emissions and losses latest by 2020*.

SFT (1999) *Kortkjedete høyklorerte paraffiner*. Materialstrømsanalyse. TA 1689.

SFT (2003) *Bruken av bromerte flammehemmere i produkter* Materialstrømsanalyse. TA 1947.

SFT (2003) *Kartlegging av farlege kjemikalier i utvalgte bygg- og anleggsmateriale*. Materialstrømsanalyse 2002. TA 1992.

SFT (2003). *Miljøgifter i produkter*. Data for 2001. TA 1978.

SFT (2004) *Bruken av PerFluorAlkylStoffer (PFAS) i produkter i Norge*. Materialstrømsanalyse

SFT(2001) *Verfifisering av stoffer,produkttyper og mengder i maling og lakk*. Rapport.TA 1784.

SFT(2004) *Prioriterte miljøgifter*. Status i 2001 og utslippsprognoser. TA 2008.

Statens Foreureningsstilsyn. avd for kjemikalier. Svar på krav om miljøinformasjon. div. notater, telefonsamtaler og møter med Norges Naturvernforbund, 2004.

Neste utgave av Motgift kommer i august 2005.
Tips oss!
E-post: naturvern@naturvern.no
Sentralbord: 23 10 96 10 Faks: 23 10 96 11
Postadresse: Postboks 342 Sentrum, 0101 Oslo